

U2022/03863

Utbildningsdepartementet
Gymnasie- och
vuxenutbildningsenheten
103 33 Stockholm

2023-03-08

Remissvar U2022/03863 Krav på folkhögskolorna när undersköterska blir en skyddad yrkestitel

SKPF Pensionärerna (SKPF) har fått betänkandet avseende Krav på folkhögskolorna när undersköterska blir en skyddad yrkestitel (U2022/03863). Vi avger nedanstående remissvar.

BETÄNKANDETS UPPDRAG

Undersköterska blir skyddad yrkestitel den 1 juli 2023 och förslagen i denna promemoria syftar till att säkerställa att kurser med yrkesinriktning mot arbete som undersköterska på folkhögskola kan leda till att studerande efter avklarad kurs kan ansöka hos Socialstyrelsen om att få bevis om rätt att använda titeln undersköterska på samma sätt som de som studerat inom gymnasieskolan eller komvux.

Förslagen förväntas successivt bidra till ökad kvalitet och säkerhet i vården och omsorgen.

BAKGRUND

Varför är det viktigt att utbildningarna blir nationella?

Syftet är att säkerställa en enhetlig kompetensnivå inom vården och omsorgen. Det är nödvändigt då utbildningsbakgrunden hos de yrkesverksamma undersköterskorna varierar mycket.

Grundutbildning till olika yrken inom vård och omsorg har under åren sett olika ut. Det har varit upp till arbetsgivarna vad de ansett vara tillräcklig utbildning för att få en viss yrkestitel.

30 juni 2021 blev vård- och omsorgsutbildningen nationellt reglerad för gymnasiet och vuxenutbildningen, för att säkra upp en grundutbildning för samtliga branscher inom psykiatri, funktionshinder, äldreomsorg och hälso- och sjukvård. Nu är det folkhögskolornas tur.

Vad innebär validering?

Validering är när individen får sina kunskaper och kompetenser bedömda och kartlagda på ett strukturerat sätt oavsett om personen fått kunskapen via yrkeserfarenhet eller utbildning. Efter genomgången validering får man ett skriftligt intyg.

Om folkhögskolan

Folkhögskolan är en form av vuxenutbildning och vänder sig i första hand till vuxna som är 18 år eller äldre. Utbildningar och kurser på en folkhögskola står fria från centrala läroplaner och den kommunala vuxenutbildningen.

Det finns 156 folkhögskolor i Sverige. Många folkhögskolor har särskilda profiler, ofta utifrån sina band till idéburna organisationer och folkrörelser. 113 av folkhögskolorna är knutna till olika folkrörelser, ideella organisationer, stiftelser eller föreningar. 42 folkhögskolor drivs av regioner. Folkhögskolorna finansieras genom statsbidrag och regionbidrag.

Varje folkhögskola bestämmer självständigt över vilka kurser som anordnas och vilken profil de har på sin skola. De folkrörelser, ideella organisationer eller regioner som har huvudmannskapet för skolan har därför stora möjligheter att sätta sin prägel på verksamheten.

Folkhögskolorna är inte bundna till centralt fastställda läroplaner utan arbetar i stället efter egna verksamhetsplaner, förutom i detta fall då det gäller den skyddade yrkestiteln undersköterska där utbildningen blir enhetlig över hela landet och för samtliga utbildningsformer.

Yrkeslegitimation för undersköterskor

SKPF Pensionärerna har länge drivit frågan om en yrkeslegitimation för undersköterskor.

Regeringen beslutade i oktober 2017 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över hur yrket undersköterska skulle kunna regleras i syfte att öka kvaliteten och säkerheten i hälso- och sjukvården och omsorgen. I april 2019 överlämnades betänkandet Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20) till regeringen. I betänkandet föreslogs ett införande av skyddad yrkestitel för undersköterska.

Regeringen beslutade i december 2019 om ändringar i gymnasieförordningen (2010:2039) och i förordningen (SKOLFS 2010:14) om examensmål för gymnasieskolans nationella program. Ändringarna innebar bland annat att fler ämnen blev obligatoriska för alla elever

inom vård- och omsorgsprogrammet. Förändringarna i vård- och omsorgsprogrammet trädde i kraft 1 juli 2020.

11 juni 2020 remitterades departementspromemorian Reglering av undersköterskeyrket – kompetenskrav och övergångsbestämmelser (Ds 2020:15) som tagits fram inom Socialdepartementet med förslag till lagändringar med delvis annan utformning än betänkandets.

15 juni 2021 röstade riksdagen igenom förslaget.

SAMMANFATTNING AV PROMEMORIANS FÖRSLAG

I promemorian lämnas förslag till en ändring i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Förslaget innebär att det ska vara ett villkor för en folkhögskola som vill få statsbidrag för kurser med yrkesinriktning mot arbete som undersköterska, att folkhögskolan ställer krav på resultat av lärande som motsvarar de krav som ställs på motsvarande utbildning inom gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning.

Folkhögskolorna ska också vara skyldiga att utfärda ett intyg till de studerande som har nått godkänt resultat, så att de, på samma sätt som den som har en motsvarande utbildning från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning, kan ansöka hos Socialstyrelsen om att få ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska.

Utformning av yrkestiteln

De nya bestämmelserna om skyddad yrkestitel för undersköterska träder i kraft den 1 juli 2023.

Enligt propositionen föreslås att endast den som har ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska få använda titeln i yrkesverksamhet inom hälso- och sjukvårdens område och verksamhet, enligt socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Den som saknar ett sådant bevis ska inte heller få använda en titel som kan förväxlas med yrkestiteln undersköterska. Grunden för att få en skyddad yrkestitel kommer att vara det nya utbildningsinnehållet i gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram.

Den som är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska när de nya reglerna om skyddad yrkestitel träder i kraft ska få fortsätta att använda titeln trots att hen inte har fått bevis om rätt att använda den, dock längst fram till och med den 30 juni 2033.

Om en ansökan om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska lämnas in senast den 30 juni 2033, ska bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska utfärdas till den som har en utbildning med inriktning mot vård och omsorg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning enligt de bestämmelser om utbildningsinnehåll som gäller eller har gällt före den 1 juli 2023.

Behöver de som går i pension före 2033 ansöka om skyddad yrkestitel?

Den personal som arbetar sina sista år i yrket 2023–2033 kommer inte att behöva ansöka om någon skyddad yrkestitel.

Vad händer med vårdbiträdena?

Mot bakgrund av det stora rekryteringsbehov som finns i vård och omsorg och att alldeles för få väljer att utbilda sig till undersköterska kommer det att behövas vårdbiträden även i framtiden.

I dag är vårdbiträden en yrkestitel för både dem som har formell vårdutbildning och de som helt saknar vård- och omsorgsutbildning. Målet är att alla vårdbiträden på sikt ska ha vårdbiträdesutbildning.

Följande utbildningar räknas som tillräckliga

Grunden för att få en skyddad yrkestitel kommer att vara det nya utbildningsinnehållet i gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram.

Socialstyrelsen föreslår olika bestämmelser för utbildningar med respektive utan gymnasiepoäng:

För utbildningar med gymnasiepoäng föreslår Socialstyrelsen ett krav på godkända betyg om 1 240 gymnasiepoäng i ämnen eller kurser med inriktning mot vård och omsorg.

Den som inte helt uppfyller kraven på godkända betyg under vissa förutsättningar kan ändå få ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska om hen också har andra meriter som till exempel viss arbetslivserfarenhet.

Gymnasiepoängen infördes först på 1990-talet, dessförinnan styrdes utbildningens omfattning och uppdelning i ämnen av timplaner. Eleverna fick terminsbetyg och ett avgångsbetyg i samband med avslutad utbildning. Av betygen framgick inte i vilken omfattning som en elev hade läst ett visst ämne. Kraven på godkända betyg kan därför inte utformas på samma eller liknande sätt för dessa äldre utbildningar som för utbildningar med gymnasiepoäng.

Bestämmelsen innebär att den som har gått en av de utbildningar som anges (vårdlinjen, social servicelinjen, omvårdnadslinjen och annan motsvarande utbildning) ska ha godkända betyg i alla de ämnen eller kurser med inriktning mot vård och omsorg som ingick i utbildningen för att kunna få bevis om yrkestiteln. Därutöver krävs godkända betyg i Svenska eller Svenska som andraspråk.

Socialstyrelsen föreslår krav på godkända betyg i 100 gymnasiepoäng i ämnet Svenska eller Svenska som andraspråk (5 §). Det motsvarar vad som ingår i de programgemensamma ämnena i vård- och omsorgsprogrammet, yrkespaketet undersköterska och Vård- och omsorgscolleges krav för diplom för undersköterskor.

För den som påbörjade sin utbildning före den 1 juli 2023 föreslår Socialstyrelsen ett lägre krav på godkända betyg om minst 80 gymnasiepoäng i Svenska eller Svenska som

andraspråk. Det beror på att kursen Svenska A under en period omfattade 80 gymnasiepoäng.

Många kan också ha gått flera olika utbildningar. Det kan till exempel handla om personer som har kompletterat viss gymnasieutbildning med uppdragsutbildning via sin arbetsgivare, utbildning på folkhögskola eller inom kommunal vuxenutbildning. Andra kan ha viss vård- och omsorgsutbildning på gymnasienivå utan att nå upp till kraven på godkända betyg i de föreslagna 5 § och 6 §, men genom andra meriter ha rätt kompetens för att få den skyddade yrkestiteln undersköterska.

För att säkerställa att personer med rätt kompetens inte utesluts från möjligheten att få den skyddade yrkestiteln föreslår Socialstyrelsen också en bestämmelse som innebär att en person som har en kombination av utbildningar med och utan gymnasiepoäng, men där ingen av utbildningarna i sig är tillräckliga för att få titeln, ska kunna få titeln ändå om utbildningarna tillsammans kan anses motsvara nivån på kraven i bestämmelserna. Det kan till exempel röra sig om personer som har en äldre utbildning utan gymnasiepoäng, men inte helt uppfyller kraven på godkända betyg i den utbildningen och som sedan har kompletterat med utbildning med gymnasiepoäng inom den kommunala vuxenutbildningen.

I förslaget till föreskrifter och allmänna råd om skyddad yrkestitel för undersköterskor föreslår Socialstyrelsen även en regel som är avsedd att möjliggöra för personer som har vård- och omsorgsutbildning på gymnasienivå utan att helt nå upp till kraven på godkända betyg men som genom andra meriter kan anses ha rätt kompetens för arbetet som undersköterska att få den skyddade yrkestiteln. För att omfattas av regeln gäller att man ska ha viss utbildning på gymnasienivå med inriktning mot vård och omsorg och en eller flera andra relevanta meriter. De meriter som anges i bestämmelsen är arbetslivserfarenhet, högre utbildning inom vård och omsorg och andra relevanta meriter. Arbetslivserfarenheten ska vara från arbete som undersköterska eller i något annat närliggande yrke.

Socialstyrelsens förslag innebär därför att arbete som undersköterska eller i ett närliggande yrke endast får beaktas i bedömningen om arbetslivserfarenhetens omfattning motsvarar heltid under minst ett år de senaste fem åren före ansökan. Det krävs också att meriterna sammantaget motsvarar nivån på kraven som ställs i bestämmelserna om godkända betyg för att bevis om rätt att använda den skyddade yrkestiteln ska kunna utfärdas.

Det är en sammantagen bedömning som måste göras i varje enskilt fall.

SYNPUNKTER FRÅN SKPF

SKPF Pensionärerna anser att en yrkesreglering krävs för att:

1. Förbättra patientsäkerheten och öka kvaliteten inom äldreomsorg samt hälso- och sjukvård
2. Förbättra villkoren för personalen genom att yrkesrollen och ansvarsområdet blir tydligare
3. Höja statusen och öka attraktionen för yrket.

Hittills har arbetsgivarna kunnat bestämma själv vem som är utbildad undersköterska, och det har funnits en stor variation i hur dessa ser på utbildningen.

Undersköterskor tillhör en av de största yrkesgrupperna i Sverige. Undersköterskor är verksamma inom såväl kommunalt finansierad vård och omsorg som regionfinansierad hälso- och sjukvård.

Undersköterskors kompetens är viktig för att kvaliteten och säkerheten i vården och omsorgen ska kunna upprätthållas. Det kommer framöver att behövas ett stort antal undersköterskor då andelen personer över 80 år beräknas öka med 49 procent de kommande tio åren.

Alla andra nordiska länder har reglerat yrket undersköterska. Sverige sticker ut som det enda landet där undersköterska är helt oreglerat både gällande titel och arbetsinnehåll.

Tydliga kompetenskrav och reglerade utbildningsvägar

En skyddad yrkestitel medför tydliga kompetenskrav och reglerade utbildningsvägar för att få titulera sig som undersköterska.

Idag har många undersköterskor kompetens att utföra arbetsuppgifter som utförs av andra yrkesgrupper. Det skulle förenkla samarbetet i vårdteamet när rollerna blir tydligare. En skyddad yrkestitel kan skapa ett tydligare ansvarsområde.

Från och med 1 juli 2022 ska den som har hemtjänst erbjudas en fast omsorgskontakt. Från och med 1 juli 2023 ska den som utses till fast omsorgskontakt ha yrkestiteln undersköterska. Utredningen om en äldreomsorgslag (SOU 2022:41) föreslår att fast omsorgskontakt ska även erbjudas till boenden på särskilda boenden.

SKPF Pensionärerna anser att för dem som saknar undersköterskeutbildning ska erbjudas validering och eventuellt kompletteringsutbildning – till exempel inom ramarna för Äldreomsorgslyftet.

3. Särskilda villkor för statsbidrag till undersköterskeutbildningar vid folkhögskola

Promemorians förslag: Statsbidrag ska lämnas till en folkhögskola för en kurs med yrkesinriktning mot arbete som undersköterska endast om folkhögskolan

1. ställer krav på resultat av lärande som motsvarar de krav som ställs på motsvarande utbildning inom gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning, och
2. utfärdar intyg om godkänt resultat till studerande som har genomfört kursen och uppfyllt kraven.

SKPF styrker utredningens förslag. SKPF är positiva till föreslagen förändring i förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen. Vi bedömer att detta tillägg skapar goda förutsättningar för att folkhögskolor ska kunna anordna kurser som ger kompetens motsvarande den skyddade yrkestiteln för undersköterska.

4. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Promemorians förslag: Ändringen i förordningen om statsbidrag till folkbildningen ska träda i kraft den 1 juli 2023. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för statsbidrag som avser kurser som har påbörjats före ikraftträdandet.

SKPF styrker utredningens förslag. Ändringen i förordningen om statsbidrag till folkbildningen bör träda i kraft vid samma tidpunkt. Detta för att ge Folkbildningsrådet och folkhögskolorna tillräcklig tid för förberedelser.

Liza di Paolo-Sandberg
Förbundsordförande
SKPF - Svenska KommunalPensionärernas Förbund

Utredare: Peter Sandberg